

11 — U ime svih nas

Sedim na tvrdoj drvenoj klupi satima, možda i danima. Dezorijentisan, izgubio sam pojam o vremenu. Ono malo svetlosti koje se pomalja kroz rešetke malog prozora bez stakla osvetljava vlagu kako se cedi niz memljive zidove.

Žandar je zaboravio, slutim da je namerno, da donese vodu. Grlo mi je suvo a jezik otečen. I ne samo jezik. Glava i telo me bole od krvničkog udaranja pendreka.

Misle da su me slomili ali greše, mnogo greše, jer meni sloboda ništa ne znači, ama baš ništa u ovom svetu. Ionako neću još dugo, iskašljavam krv na svakih nekoliko časova. Sutra ću im sve priznati, sve ispričati a oni mi neće verovati. Znam da neće, ne bih ni ja. A do sutra ću se podsećati kako sam dospeo ovde i ubeđivati sebe da je vre-delo...

* * *

Stajao sam u prostranoj kancelariji koja se osećala na kožu, stare knjige i sladunjavi dim cigare.

Čovek u belom odelu, leđima okrenut, gledao je kroz prozor. Odbijao je oblake dima i kao da me nije primećivao. Drugi čovek je stajao naspram mene i pokazivao rukom na stolicu.

— Sedi, poručniče, sedi!

— Hvala druže generale.

Nespretno sam seo na tapaciranu stolicu. Čovek u belom je i dalje gledao kroz prozor.

— Dakle, poručniče — obratio mi se general, sedajući u fotelju iza masivnog pisaćeg stola — čestitam na uspešno obavljenom zadatku, ustaška ćelija u Minhenu je neutralisana, zahvaljujući tebi. Vrlo dobro!

— Služim narodu! — odgovorio sam automatski.

— Zato smo te i odabrali za ovaj vrlo važan zadatak, tebe i još nekolicinu koju poznaješ sa terena.

— Čast mi je, druže generale, da služim partiji i narodu!

— Tek će da ti bude, poručniče, tek će da ti bude... — otvorio je dosije.

— Treba da izvršiš još jednu likvidaciju, poslednju. Ovde kod nas. Zemlja, poredak, narod i partija zavise od toga, zadatak mora da bude izvršen inače ode sve dođavola!

Ćutao sam, nisam imao šta da odgovorim. Nikada nisam radio u zemlji, za to su bili zaduženi drugovi iz UDBE.

Konačno, čovek u belom se okrenuo i progovorio a moje slutnje su se obistinile; zaista je On, lično. Zaledila mi se krv u žilama:

— Čuj Leka, ne budi dramatičan. Pređi direktno na stvar i objasni mu. Žurim na Brione, čeka me Jovanka sa decom.

I general Ranković je prešao na stvar i objasnio mi sve.

Sitna kiša mi je natapala besprekornu svečanu uniformu dok sam se vraćao kući. U dvorištu sam promumlaao gazdarici pozdrav i ušao u svoj iznajmljeni deo kuće. Seo sam na krevet, zapalio Drinu i zagledao se u svoj lik u ogledalu. Zatim sam nazvao Milenu. Ručali smo, šetali Kalamegdanom, uživali u sladoledu i jedno u drugom. Pitala me zašto se čudno ponašam, a ja zagledan u panoramu Beograda, sam ćutao. Za ovu zemlju i narod sam bio spreman da podnesem krajnju žrtvu. Poredak se morao sačuvati, kako je u Rankovićevoj kancelariji rekao On, po svaku cenu, po bilo koju žrtvu. Uveče sam je, usnulu, poljubio poslednji put. Krenuo sam u noć gde me čekala crna Volga upaljenog motora.

Helikopter je posle ponoći sleteo u kompleks Energoinvest-na-

menska, u Sarajevu. Tamo sam se susreo sa drugovima kolegama. Zadužili smo odelu, dokumente, naoružanje i saslušali generala Rankovića, dok su stručnjaci u belim mantilima baratali oko aparata, koji nam je ponovio:

— Drugovi, bez vaše akcije Jugoslavija ne može da postoji, prestaće da postoji. Ponavljam vam da su najvrsniji naučnici i istoričari naše zemlje došli do takvog zaključka. Njihovi proračuni i analize su se pokazali nepogrešivim. Vi ste istinski sinovi naših tekovina, vi ste temelj našeg socijalističkog samoupravnog uređenja. Sva prolivena krv naših heroja koja sledi nakon vaše akcije će biti bleđa senka u odnosu na vaše delo. Heroji Jugoslavije, dozvolite da vam stisnem ruku, svakom ponaosob!

Ponos je isijavao iz nas dok se general rukovao sa nama.

Nakon oproštaja, velika metalna kupola vremeplova se zatvorila nad nama, zauvek nas odvojivši od našeg sveta i vremena.

* * *

Sedeli smo u mehani i pijuckali kafu. Vazduh je bio oštrij, kafa ukusnija a Miljacka čista i bistra.

U nekoliko reči smo se sporazumeli. Nedeljko udara prvi, ostali kao podrška. Trebao sam da sinhronizujem napade, više meta je predviđeno za eliminaciju. Dohvatio sam fildžan da posrćem ostatak i u njemu video Milenin lik, njenu crnu kosu preko golih ramena i žive, vlažne oči koje me gledaju i mole.

Mehmed me potapša po ramenu:

— Hajde, idemo. Vreme je, voz sa Ilidže je krenuo.

Trgnuo sam se iz sanjarenja i krenuo za svojim drugovima, da zauzmemo mesta po rasporedu kao onomad u Minhenu. Nisam propustio da opipam dodeljeni mi belgijski M1910 ispod sakoa; nedostajao mi je moj službeni tetejac pod pazuhom.

Stajao sam u masi, ponesen njenim žamorom i nestrpljenjem a junsko prepodnevno sunce mi je neugodno grejalo leđa. Nervozu, nesvojstvenu u akcijama, mi pojačava nedostatak radio veze; general je uslovio tako, zarad prikrivanja svakog traga.

Kretao sam se u masi, tražeći najpogodniji položaj u slučaju da Nedeljko omane. Konačno sam se skrasio na uglu Obale i ulice Franje Josipa. Sunce mi je pržilo vrat a masa dizala nervozu. Ako Čabrinović zakaže, biće teško izvesti likvidaciju; izloženost je bila stopostotna, uspeh akcije diskutabilan. Računao sam na blizinu mete.

Zatim začuh detonaciju i paniku okupljenog naroda. Osećao sam da je zakazao. Nedugo zatim, ugledao sam cilj. Trgao sam oružje i pucao. Pogodio sam Sofiju kroz sedište vozila, a Ferdinanda u vrat.

Ruke naroda su me grabile, onespособile i predale žandarima.

* * *

Napokon, vrata ćelije se otvaraju i ostareli žandar stupa pred mene. U ruci drži krčag vode.

— Gavrilo crni Gavrilo, zar je vredelo?

U ušima mi odzvanjaju Maršalove reči koje je izgovorio dok sam primao zadatak: *Čuvajmo bratstvo i jedinstvo kao zenicu oka svoga!*

— Jeste, žandarme, jeste...

Ne želim da mu kažem svoje sumnje, da mu zborim kako mi se besmisleno i uzaludno čini što sam poslat iz postojeće Jugoslavije da joj osiguram nastanak.

Prihvatam krčagu i halapljivo pijem, dok mi se ispred očiju pojavljuje Milenin lik, njena crna kosu preko golih ramena i žive, vlažne oči koje me gledaju i mole.